

PARTICIPAREA MILITARILOR FRANCEZI DIN REGIMENTUL 61 INFANTERIE LA OCUPAREA DOBROGEI. DECEMBRIE 1918 - IULIE 1919

*Colonel (r) Remus MACOVEI**

1. Date generale privind ocuparea Dobrogei de către forțele Puterilor Aliate

În perioada noiembrie 1918 - decembrie 1919, Dobrogea s-a aflat sub ocupația militară a Puterilor Aliate.

Scopul ocupației militare, conform Proclamației adresată de generalul Berthelot, a constat în asigurarea ordinii pe timpul instalării autorităților civile românești în Dobrogea, sub protecția și controlul trupelor aliatare.

Armata de Orient, compusă din 8 divizii franceze, 9 grecești, 6 sârbe, 4 britanice și 1 italiană, comandată de generalul Franchet d'Esperey, a declanșat, la 2/15 septembrie 1918, ofensiva care se va solda cu capitularea Bulgariei, la 16/29 septembrie 1918.

Convenția de armistițiu semnată la Salonic între Bulgaria și Comandamentul Aliat, prevedea: ocuparea Bulgariei de către trupele Antantei; Armata bulgară va fi demobilizată, cu excepția a trei divizii (fiecare având în compunere 16 batalioane) și a patru regimente de cavalerie. Una dintre acestea, Divizia 4 Preslav, a fost destinată apărării Dobrogei.

Armistițiul prevedea că bulgarii sunt obligați să evacueze teritoriile sârbești și grecești pe care le ocupau, dar lăsa Dobrogea sub administrație bulgară și nu conținea nicio precizare referitoare la statutul juridic al regiunii.

Urmare a cererii primite din partea generalului Henri Mathias Berthelot, prim-ministrul republicii Franceze, Georges Clemenceau, ordonă generalului Franchet d'Esperey să anunțe autoritățile de la Sofia că trupele bulgare trebuie să evacueze întreaga Dobroge, până la frontiera stabilită în august 1913.¹ Guvernul bulgar a fost înștiințat că evacuarea se va executa sub supravegherea Diviziei 26 britanice, termenul de evacuare stabilit la data de 8/21 noiembrie 1918 de către generalul H.M. Berthelot, fiind de

*Președinte al Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria” filiala județeană Constanța.

¹General Radu R. Rosetti, *Mărturisiri (1914 - 1919)*, Editura Modelism, București, 1999, p. 281.

cinci zile.² Evacuarea urma să se execute în două etape. În prima etapă trupele bulgare trebuiau să ajungă, până la 16/29 noiembrie 1918, la 12 km sud de linia de cale ferată Constanța - Cernavodă. În etapa a doua retragerea trebuia încheiată la 22 noiembrie / 5 decembrie 1918 în spatele liniei stabilită prin Tratatul de la București (1913)³.

La 12/25 noiembrie 1918, Georges Clemanceau a trimis o telegramă generalului Franchet d'Esperey în care ordona să fie ocupată în cel mai scurt timp posibil Constanța de forțe aliate, considerând că pentru menținerea ordinii să se dea ocupației din Dobrogea un „*caracter provizoriu și internațional din care să fie excluși bulgarii și românii*.”⁴

La 13/26 noiembrie 1918, la Giurgiu s-a desfășurat întâlnirea dintre generalul H.M. Berthelot și generalul Constantin Prezan, șeful Marelui Cartier General Român. Cu această ocazie generalul francez a prezentat demersurile făcute pe lângă conducătorii Puterilor Aliate pentru a obține aprobarea ca trupele bulgare să fie retrase la sud de frontiera româno-bulgară din 1916. Generalul român a fost informat că după retragerea trupelor bulgare, autoritățile civile române puteau să se reinstaleze în Dobrogea. Cu această ocazie generalul H.M. Berthelot atrăgea atenția ca guvernul român să pregătească temeinic autoritățile române care vor fi trimise în Dobrogea. Pentru asigurarea ordinii în zonă, s-a stabilit dislocarea a două regimente aliate, care urmau să fie dispuse astfel:

- Regimentul francez în Dobrogea Veche, având batalioanele dislocate la Constanța, Medgidia și Cernavodă;
- Regimentul englez în Cadrilater, având batalioanele dislocate la Bazargic, Silistra și Turtucaia.⁵

La 14/27 noiembrie 1918, exasperat de faptul că generalul Franchet d'Esperey a impus doar retragerea trupelor bulgare din Dobrogea, nu și a autorităților civile, generalul Berthelot a solicitat lui Clemanceau, printr-o telegramă, anularea acestei măsuri.⁶

Urmare a acestui demers, s-a ordonat ca și administrația civilă bulgară să se retragă treptat din Dobrogea. Planificarea stabilită de generalii H.M. Berthelot și Franchet d'Esperey, a prevăzut ca această operațiune să se desfășoare astfel:

²Petre Otu, *Mareșalul Constantin Prezan. Vocația datoriei*, Ed. Militară, București, 2008, p. 260.

³Niculina Ursu, *Dobrogea un măr al discordiei?*, în revista Document nr.4 (26)/2004, p. 17;

⁴Radu Cornescu, *Portul nostru - 1918-1919; Trupe engleze, franceze și italiene intră în Dobrogea*, Vocea Constanței, 5 septembrie 2016, p. 2;

⁵Petre Otu - *op. cit.*, p. 262;

⁶Radu R. Rosetti - *op. cit.*, pp. 287-288;

- din județul Tulcea pe 25 noiembrie / 8 decembrie 1918;
- din județul Constanța pe 29 noiembrie / 12 decembrie 1918;
- din județul Durostor pe 5 / 18 decembrie 1918;
- din județul Caliacra pe 11 / 24 decembrie 1918.⁷

Din ordinul primului ministru, Teodor Teodorov, începând cu data de 20 noiembrie / 3 decembrie 1918, s-a declanșat „*părăsirea graduală*” a Dobrogei de către autoritățile civile bulgare. Conform ordinului generalului Paul Chretien acestea vor fi înlocuite de „*autoritatea militară de ocupație*” anglo-franceză până la decizia Conferinței de pace.⁸

Ulterior s-a stabilit că autoritățile administrative românești se vor instala în fiecare județ „*a doua zi după plecarea bulgarilor.*”⁹

Primele trupe aliate care au pătruns în Dobrogea, marcând la 11/24 noiembrie 1918, începutul ocupației militare aliate, au fost subunități din Brigada 228 Infanterie Britanică, care s-au dispus la Cernavodă și Medgidia. A doua zi, ele au intrat în Constanța, având în frunte pe generalul W.J. Ross, comandantul trupelor engleze din Bulgaria.¹⁰

Instalarea trupelor engleze în Dobrogea nu s-a făcut fără apariția unor mici incidente.

În localitățile Ostrov, Adamclisi și Ghevil-Punar, militarii englezi au intervenit pentru a opri omorurile și revolta împotriva bulgarilor.¹¹

Odată cu sosirea trupelor franceze, trupele engleze au părăsit Dobrogea Veche, retrăgându-se în Cadrilater.

Imediat după instalarea trupelor franceze și engleze a început procesul de revenire a administrației românești în Dobrogea. Noile autorități s-au instalat astfel:

- La Constanța - N. Negulescu, prefectul județului Constanța, însoțit de o companie de jandarmi și funcționari, la 19 noiembrie / 2 decembrie 1918;

- La Tulcea - George Șerban, prefectul județului Tulcea, însoțit de o companie de jandarmi și un mic număr de funcționari, la 25 noiembrie / 8 decembrie 1918;

- La Silistra - Generalul Matei Castriș, prefectul județului Durostor, însoțit de 60 de jandarmi și 140 de funcționari, la 9 / 22 decembrie 1918;

⁷Niculina Ursu, *Dobrogea în timpul ocupației trupelor aliate (noiembrie 1918 – decembrie 1919)*, „Anuarul Muzeului Marinei Române”, III/2 - 2000, p. 174.

⁸ Ghiorghi Markov, *The Great War and the bulgarian sword over the Balkan knot. 1914-1919*; „G.S.Rakovski” Național Defense College, 2017, p. 265.

⁹*Ibidem*, p. 265.

¹⁰Valentin Ciorbea, *Evoluția Dobrogei între 1918 - 1944*, Ed. Ex Ponto, Constanța, 2005, p. 56.

¹¹Niculina Ursu, *Dobrogea un măr al discordiei?*, Revista Document nr. 4(26)/2004, p.17.

- La Bazargic - Grigore Teodorescu, prefectul județului Caliacra, însoțit de o companie de 252 jandarmi și un grup de funcționari, la 14/27decembrie 1918.

Jandarmii români au fost acceptați de către reprezentanții Puterilor Aliate considerându-se că aceștia fac parte din aparatul administrativ românesc și nu din forțele armate.

Având în vedere multitudinea problemelor cu care se confruntau autoritățile române, la 1/14 decembrie 1918 a fost înființat Serviciul Jandarmeriei în Dobrogea, prin organizarea unui batalion de jandarmi cu reședința la Constanța. Acesta era constituit din companiile de jandarmi Tulcea, Constanța, Durostor și Caliacra, având un efectiv total de 1.147 militari.¹²

2. Scurt istoric al Regimentului 61 Infanterie¹³

La 6 august 1914, Regimentul 61 Infanterie, comandat de colonelul Leblanc, a părăsit garnizoana de pace, remarcându-se până în decembrie 1916, pe timpul luptelor de la: Dieuze, Froideterre, Côte du Poivre, Paissy (Chemin des Dames).

În perioada decembrie 1916 - februarie 1917, Regimentul 61 Infanterie s-a organizat la Toulouse în vederea plecării sale în Armata Orientului.

Statul major și batalionul 1 au părăsit Toulouse la 18 ianuarie 1917 și au traversat Italia. Batalioanele 2 și 3 au părăsit Toulouse la 23 ianuarie, respectiv 3 februarie 1917, mergând la Toulon, unde s-au îmbarcat pe navele „Lutelia” și „Plata”, cu destinația Salonic.

Ajuns la Salonic regimentul s-a dus în taberele Zeitenlick și Vatiluck. Pe 13 martie 1917, regimentul a ajuns la Eksiau, unde a fost cantonat o perioadă de timp. O escadrilă inamică a bombardat această localitate, provocând pierderi regimentului.

Până pe 10 iunie 1917, Regimentul 61 Infanterie, aflat în rezerva Armatei, a străbătut Macedonia în etape, traversând orașele Kozani și Ekterini. În final s-a dispus în zona localității Fuskinadzik, punctul de frontieră al zonei neutre.

În perioada 10 – 20 iunie 1917, Regimentul a participat la ocuparea Tesaliei, cucerind localitățile Elassona, Târnavos și Larissa, după care s-a

¹²G1.bg.(r) Mihalache D. Vasile, gl.bg.(r) Suci P. Ioan, *Istoria Jandarmeriei Române. 1850-2000*, Editura Sylvi, București, 2000, p. 190. Conform altor surse efectivul batalionului ar fi fost de 1.467 militari.

¹³*Historique sommaire du 61e Rég't d'infanterie, août,1914,décembre,1918*, Henri Charles-LaVauzelle. Éditeur militaire 124, Boulevard Saint-Germain, Paris, 1920.

reîntors în Macedonia. Regimentul a fost decimat de căldura mare în timpul acestor etape; numeroase cazuri de paludism și dizenterie fiind declarate în urma traversării mlaștinilor din Arkilisé, sectorul Monastir.

În august 1917, batalionul 1 a ocupat sectorul Nisopole, la nord-vest de Monastir, apoi sectorul Lakul-Mare, la o altitudine de 2.400 de metri.

Pe 24 octombrie 1917, locotenent-colonelul Milliet a preluat comanda regimentului.

Regimentul a trecut la apărare în zona muntoasă, între Lakul Mare și Brusnick, în perioada iernii confruntându-se cu frigul și cu mari dificultăți în aprovizionare. În noiembrie 1917, câteva subunități au fost surprinse de o avalanșă, cadavrele militarilor francezi fiind recuperate în zilele următoare.

Regimentul a rămas în zona muntoasă până la începutul lunii august 1918, când acesta a fost dispus la cotă 2091, începând pregătirile pentru ofensiva împotriva bulgarilor.

La 19 august 1918, comanda regimentului a fost preluată de locotenent colonelul Bonneau.

În perioada 24-28 august 1918, Regimentul 61 Infanterie a fost grupat în zona Lakul Mare, ulterior acționând în câmpia Monastir. Regimentul a participat la ruperea liniilor de apărare bulgare, trecând la urmărirea acestora în direcția Prilep.

După anunțarea armistițiului, regimentul s-a regrupat în jurul localității Prilep.

Pe parcursul lunii octombrie 1918, regimentul a traversat Bulgaria, întâmpinând mari dificultăți de aprovizionare

Pe 31 octombrie 1918, a ajuns la Kustendil unde a staționat până la 5 noiembrie.

La 11 noiembrie 1918, a ajuns la Rusciuk, unde, cu Batalioanele 1 și 2, au ocupat capete de pod pe malul stâng al Dunării.

Prin etape succesive s-a deplasat spre București, unde la 28 noiembrie 1918 a participat la parada organizată în cinstea întoarcerii Regelui României în capitală.

3. Acțiunile Regimentului 61 Infanterie în Dobrogea

Trupele franceze s-au desfășurat în Dobrogea de Nord astfel: la Tulcea în 23 noiembrie / 6 decembrie 1918, la Constanța în 27 noiembrie / 10 decembrie 1918, la Cernavodă în 28 noiembrie / 11 decembrie 1918 și la Medgidia în 30 noiembrie / 13 decembrie 1918.¹⁴

¹⁴Niculina Ursu, *Rapoarte militare despre Dobrogea la sfârșitul Primului Război Mondial*, în „Anuarul Muzeului Marinei Române”, V-2002, p. 316.

3.1. Colaborarea româno - franceză pentru instaurarea ordinii și liniștii publice în județul Tulcea

În județul Tulcea trupele franceze s-au confruntat cu o situație deosebită, fapt care a necesitat solicitarea sprijinului trupelor române aflate în Deltă. Este singurul caz în care trupele române, pentru o scurtă perioadă de timp, au încălcat prevederile înțelegerilor dintre guvernul bulgar și reprezentanții Puterilor Aliate, pătrunzând și acționând în Dobrogea.

La 22 noiembrie / 5 decembrie 1918 au sosit în portul Tulcea un remorcher și un șlep, cu trupe franceze. Cei 100 de militari din Regimentul 61 Infanterie, comandați de locotenentul Vuillaume, au debarcat în Tulcea a doua zi dimineața la ora 07:00. Locotenentul francez, într-o discuție cu comandantul compniei de infanterie din comuna Regele Carol, a precizat că imediat ce va fi înlocuită poliția bulgară din Tulcea, militarii români pot trece la Tulcea. De la Divizia 10 Infanterie s-a comunicat să se dea curs acestei invitații, numai după primirea aprobării de la acest eșalon.¹⁵

La sosirea trupelor franceze în Tulcea în oraș rămăseseră numai jandarmii bulgari. Din raportul colonelului Bonneau, comandantul trupelor franceze din Dobrogea, înaintat generalului Berthelot, primele acțiuni desfășurate de francezi sunt prezentate astfel: **„În satul Agighiol francezii au eliberat un ofițer și trei soldați bulgari arestați de români în timpul incidentelor care s-au iscat la evacuare, iar în comuna Sarighiol au eliberat un ofițer și 16 militari bulgari arestați de români. În comuna Niculițel, doi funcționari bulgari arestați în ziua de 28 noiembrie 1918 de către românii nemulțumiți de abuzurile și jafurile bulgare făcute în timpul retragerii, au fost eliberați de soldații francezi. Toți militarii bulgari eliberați au plecat în Bulgaria.”**¹⁶

Generalul Constantin Prezan, printr-un raport înaintat la 22 noiembrie/ 5 decembrie 1918 Comandamentului Trupelor din România și Rusia Meridională, a semnalat faptul că în comuna Cerna o patrulă românească a fost atacată, în cursul nopții, de populația bulgară înarmată, capturând un jandarm și 3 soldați români.¹⁷

La 26 noiembrie / 9 decembrie 1918, ora 14:30, la cererea comandantului detașamentului francez, Compania 6 / Regimentul 33 Infanterie a trecut în Tulcea, pentru a participa la menținerea ordinii în localitate și zona limitrofă. Din această companie un detașament de 20 grade

¹⁵ Arhivele Militare Române (A.M.R.), Divizia 10 Infanterie, Jurnal de operațiuni pe timpul de la 28 octombrie la 31 decembrie 1918, p. 53.

¹⁶ Niculina Ursu, Rapoarte militare despre Dobrogea la sfârșitul Primului Război Mondial, în Anuarul Muzeului Marinei Române, V/2 - 2002, pag. 317.

¹⁷ Ibidem, p. 317.

inferioare, care pus la dispoziția Prefecturii Tulcea, s-a deplasat, însoțit de militari francezi în comunele Camber, Enisala și Satu Nou.¹⁸

La 29 noiembrie / 12 decembrie 1918, în urma ordinului primit de la comandantul detașamentului francez din Tulcea, Compania 6 / Regimentul 33 Infanterie a trimis, pentru restabilirea ordinii și siguranței avutului locuitorilor, câte un post fix format din 4 militari în următoarele localități: Parcheș, Frecăței, Carcaliu, Amcearca, Satu Nou, Ortachioi, Bașchioi, Congaz, Sarichioi, Camber, Ciucurova, Visterna, Slava Rusă, Ciamurlia, Beidaud, Casimcea și Râmnicul de Jos. La fiecare post a fost repartizat și câte un jandarm. La Babadag s-au trimis 9 soldați sub comanda unui plutonier cu misiunea de a patrula în comunele din jurul acestui oraș, unde existau bande de comitații care se dedau la jafuri.¹⁹ La această dată compania franceză avea în Tulcea 30 militari, ceilalți acționând în județ. Garnizoana românească din Tulcea avea la dispoziție 21 militari, inclusiv cei de la serviciu.²⁰

La 13 / 26 decembrie 1918, urmare a comunicării de către comandantul francez al detașamentului din Tulcea că nu mai are nevoie de sprijinul militarilor români și în conformitate cu ordinul nr. 180022 al Corpului V Armată, Compania 6 / Regimentul 33 Infanterie a fost trecută la Ismail. Au rămas în Dobrogea pentru încă câteva zile posturile din Slava Rusă, Casimcea, Satu Nou și Râmnicul de Jos și un post de 4 militari la Regele Carol.²¹

La 15 / 28 decembrie 1918, ultimii militari ai Companiei 6 / Regimentul 33 Infanterie au ajuns la Ismail.²²

3.2. Colaborarea româno – franceză pentru instaurarea ordinii și liniștii publice în județul Constanța

Comandantul trupelor franceze din Dobrogea, locotenentul colonel Bonneau, a avut un comportament echidistant atât față de români cât și de bulgari. Probleme deosebite au fost întâmpinate în comunele și satele bulgărești, unde locuitorii posedau armament și muniții rămase de la armata bulgară pe timpul retragerii și au existat încercări de a se opune la reinstalarea autorităților românești. Astfel, în satele Inan Cișme (Fântânele), Toxov (Grădina), Potur (Panduru), Hamangia (Baia), Casapchioi (Sinoe),

¹⁸ A.M.R. - *Divizia 10 Infanterie, Jurnal de operațiuni pe timpul de la 28 octombrie la 31 decembrie 1918*, p. 59.

¹⁹ *Ibidem*, p. 66.

²⁰ *Ibidem*, p. 70.

²¹ *Ibidem*, p. 83.

²² *Ibidem*, p. 88.

Gargalâc (Corbu) și Esechioi²³ a fost nevoie de intervenția jandarmilor români, sprijiniți de militari francezi.²⁴

Incidentele cele mai grave au avut loc la Inan Cișme (Fântânele) unde locuitorii bulgari, înarmați cu arme și așezați în tranșeele din marginea satului au deschis focul asupra detașamentului de jandarmi de sub comanda locotenentului Tudoran Constantin, fără a se produce pierderi.²⁵ Desfășurarea evenimentelor este descrisă în raportul locotenentului Popescu Ioan, astfel: „Aducându-se cazul la cunoștința colonelului Bonneau, comandantul francez de la Constanța, acesta a declarat în fața prefectului Negulescu și a căpitanului de jandarmi Panaitescu că va lua măsuri represive pentru a da un exemplu celorlalte comune. A doua zi, 60 de jandarmi români, o companie franceză și o secție de mitraliere pornesc spre Inan Cișme. Locotenentul francez care comanda acest detașament în loc să intre în sat și să aresteze pe capii rebeliunii și să dezarmeze satul, a oprit detașamentul mult afară din sat și a trimis parlamentari. Bulgarii în loc să vie și să stea de vorbă cu parlamentarii, s-au apucat să tragă clopotele, alarmând satul, ieșind fiecare cu furci, topoare și ghioage ținute, ocupând tranșeele. Li s-a spus parlamentarilor net că primesc pe francezi dar nu primesc pe români și că dacă printre francezii care vor intra în sat va fi un singur român, vor trage cu armele. Față de acest răspuns dârz compania franceză și jandarmii români n-au intrat în sat și s-au întors înapoi. Raportându-se aceasta colonelului francez, acesta a ordonat locotenentului francez să dezarmeze satul și să instaleze jandarmii români. Locotenentul francez a venit din nou în sat și s-a mulțumit să strângă 20 de arme și 300 de cartușe pe care bulgarii au binevoit a le da. N-a putut instala jandarmii români. Colonelul Bonneau a făcut o aspră observațiune locotenentului care nu-și îndeplinise misiunea și atâta tot. Cât privește măsurile represive pe care le-a promis în fața prefectului român, colonelul francez își schimbă acum complet ideile. El spunea acum că trebuie să se facă tot posibilul pentru a se evita orice conflict care ar da naștere la vărsare de sânge. Ca atare a propus ca el împreună cu prefectul și căpitanul de jandarmi să facă un raid prin comunele cu pricina din județul Constanța. Rezultatul acestui raid îl va comunica căpitanului de jandarmi.”²⁶

²³Sat din comuna Ostrov, județul Constanța.

²⁴ S.J.C.A.N.- Fond Legiunea de jandarmi, Istoricul Companiei de jandarmi Constanța 1914-1948, Fond 162, inv. 169, p. 28.

²⁵Mircea Vâlcu Mehedinți, *Dezvăluiri. Fața necunoscută a istoriei Românie. Cadrilaterul. Politica bulgarilor față de România. Otomanii*, Ed. Mircea Vâlcu-Mehedinți, București, 2008, pp. 81 – 82;

²⁶*Ibidem*, p. 82.

3.3. Organizarea trupelor franceze

La 6 / 19 decembrie 1918, Regimentul 61 Infanterie, comandat de locotenent colonelul Bonneau avea forțele dislocate astfel: 2 batalioane și 1 companie geniu la Constanța și 1 batalion la Cernavoda - Medgidia – Tulcea. Organizarea regimentului era următoarea:

- Comandament

Comandament al bazei și șef al organizației de uscat

Locotonent colonel Bonneau al 61. RI

Comandant Drahonnet, adjunct

Sub intendentul militar Massot

Locotenent Belmas al 61 R.I însărcinat cu căile ferate

Căpitan Luglia 13 B.T.Z însărcinat cu aprovizionarea

Căpitan Cabanel al 13 B.T.Z însărcinat cu gestionarea pasagerilor

Ofițerul Administrație al clasei a doua Camelot al serviciului de sustinență: gestionar

9 ofițeri și 304 oameni (3 companii).

- Baza navală

Adjunct la comandamentul român Lambert la baza Căpitanului de Corveta

Ofițerul adjunct: gruparea de ambarcațiuni Herbout

Detașament cu 75 de marinari de flotilă a Dunării

Detașament cu 80 marinari ale Direcției bazei de la Salonic.

- Servicii

Artilerie: un sub-ofițer și 11 oameni, material de parc redus

Geniu: sub-locotonentul Valette de geniu și 6 săpători, aproape niciun material: complement cerut

Intendența : Domnul subintendent militar Massot, subintendent de Baza

Domnul Guillemin adjunct către subintendentul (alăturat raportul detaliat)

63 oameni ai secției 15.

- Sănătate

Domnul Medic – major al primei clase Vergne, șef de secție

Domnul Nouveau Ofițer de administrație a clasei a doua al serviciului de sănătate,

7 oameni ai secției 15 de infirmerie (alăturat raportul special al acestui serviciu)

- Trezorerie și Poște

Domnul Lunel Ofițer al sectorului 526

4 agenți (alăturat raportul)

- Direcția căilor ferate:

Domnul Belmas (locotonent al 61)

Domnul inginer Beuze
Domnul Verulesco
Domnul Causse locotinent al 61

- **Servicii veterinare**

1 veterinar
1 veterinar ajutor
1 fierar
2 secretari

3.4. Măsurile luate de autoritățile franceze pentru asigurarea ordinii și liniștii publice

În timpul ocupației Dobrogei forțele miliatice ale Puterilor Aliate au instituit cenzura: „*localurile publice și școlile au fost închise; s-au interzis adunările și întrunirile publice ale populației dobrogene de origine bulgărească; s-a interzis purtarea de arme de către civili; tipărirea publicațiilor se făcea numai cu aprobarea serviciilor de cenzură.*”²⁷

Pentru a asigura o colaborare eficientă între autoritățile românești și militarii francezi, locotenent colonel Bonureau, prin adresa nr. 30/1919 a stabilit următoarele reguli:

„*Se interzice ofițerilor sau oamenilor de trupă de a merge încontinuu la Prefectură, Primărie sau alte autorități române în general pentru a adresa direct cereri sau reclamații.*

Pe viitor corespondența cu autoritățile române va fi transmisă prin Intendentul șefului de corp sau al serviciului sau domnul comandant al Trupelor Franceze din Dobrogea.

Sigur numai domnul Intendent militar, maiorul garnizoanei și căpitanul Gracie, care lucrează cu delegație din partea comandantului Trupelor Franceze din Dobrogea, au calitatea de a întreține relații direct sau verbal cu autoritățile române. Întreținerea lor va face obiectul unei dări de seamă verbală sau scrisă. Corespondența scrisă va trebui întotdeauna adresată domnului comandant al Trupelor Franceze din Dobrogea. Această regulă nu admite nici-o excepție.

În consecință autoritățile române sunt invitate a nu răspunde la nici-o cerere verbală sau scrisă, care nu va fi în conformitate cu regulile arătate aici. Lt.col. Bonureau, Cdt. Trupelor Franceze din Dobrogea.”²⁸

3.5. Cazarea și hrănirea trupelor franceze

Pentru **cazarea** trupelor engleze în Cadrilater și a trupelor franceze în Dobrogea de Nord, Ministerul de Război Român a emis un ordin, care a fost

²⁷Niculina Ursu, *Dobrogea în timpul ocupației trupelor aliate (noiembrie 1918 – decembrie 1919)*, în „Anuarul Muzeului Marinei Române”, III/ 2 -2000, p. 174.

²⁸S.J.C.A.N. - Fond Primăria Constanța, Dosar nr. 29/1918-1919, p. 25.

transmis prin adresa nr. 62/1918 conducătorilor trupelor aliate, care stabilea condițiile în care acestea vor beneficia de cazare:

- Cazărmile și toate lăcașurile statului locuite de trupele aliate se oferă gratuit, toate trupele ce ocupă lăcașurile militare le vor lua în primire prin procese-verbale și inventare, semnate de un delegat al Ministerului de Război Român, al Direcțiunii Geniului și un delegat al formațiunii aliate. În aceste procese-verbale se vor arăta starea în care se predă localul și mobilierul, rămânând ca pentru stricăciunile ce eventual vor apărea să se trimită în urmă conturile pentru reparațiuni;

- Clădirile particulare rechiziționate pentru trebuințele armatelor aliate se vor plăti de către acestea după evaluarea ce se va face de o comisie mixtă la cererea militarilor aliați. Bineînțeles că orice stricăciuni cauzate acestor localuri vor fi în sarcina trupelor aliate;

- Cartiruirea trupelor la locuitori se va face gratuit;

- Pentru locuințele ocupate de ofițeri, popote și hoteluri cât și la case particulare locațiunea se va plăti în bună înțelegere de cei în cauză; în caz de neînțelegeri cei în cauză se vor adresa Comisiei mixte;

- Iluminatul electric cu gaz aerian prin Societatea de Gaz sau Electricitate se va plăti de militarii aliați;

- Apa consumată în cazărmi fiind furnizată de comune se va plăti armatei române. Regimul indicat mai sus este acela ce se aplică și ofițerilor și trupeii armatei române.²⁹

Conform ordinului Ministrului de Interne 0783 / 24 februarie 1919, s-a comunicat prefectilor cerința Comandamentului Armatelor Aliate de a se aduce la cunoștința acestora toate aprovizionările cu materiale făcute până la data emiterii acestui ordin și costurile acestora. Se ordona ca pe viitor orice furnizare sau predare de material către armatele aliate se va comunica de urgență ministerului. De asemenea se atrage atenția prefectilor că orice comunicare către Comandamentul Armatei de la Dunăre din București se va face numai prin Ministerul de Interne.³⁰

Pentru **hrănirea** trupelor franceze aflate în trecere la Constanța s-a organizat un cerc exclusiv pentru ofițerii în trecere condus de cpt. Cabael care avea în subordine un subofițer gestionar, doi bucătari, doi ospătari. Acesta a funcționat pe strada Dodonați, în apropierea gării.

Alimentele erau preluate de la serviciul subzistenței, iar achizițiile directe (legume proaspete, fructe) erau făcute din piețele locale sau din apropierea Constanței.

²⁹ S.J.C.A.N., Fond Primăria Constanța, Dosar nr. 23/1918-1919, p. 71.

³⁰ S.J.C.A.N., Fond Prefectura Constanța, dosar 29 / 1919, p. 15.

Inițial cercului îi fusese acordat un avans în valoare de 500 de franci, de către intendență, dar acesta trebuia rambursat cât mai repede posibil.

Orele pentru mancare: sala de restaurant a funcționat după următorul program :

-11.30-13.30

-18.30 -20.30

Prețul mâncării :

-Masa de prânz sau de seară (inclusiv cafeaua): ofițer superior - 6 franci, ofițer subaltern - 5 franci.

-Micul dejun de dimineață: cafea neagră cu pâine - 0,50 franci, cafea cu lapte sau ciocolată cu pâine - 0,75 franci.

Plata mâncării s-a făcut doar cu bani francezi ofițerului / subofițerului gestionar și înaintea intrării în sala, în schimbul unei chitanțe dintr-un carnet specific. Ospatarii nu trebuie să servească nicio mâncare decât după prezentarea chitanței. Bacșișul este facultativ și destinat angajaților Cercului.

Meniul va fi unic și niciun fel de mâncare în plus nu va putea fi servit. Va fi compus în principiu din: o supă sau antreu, o mâncare cu carne, o mâncare cu legume sau paste, cafea.

Ofițerii în trecere vor fi găzduiți în oraș, de acest lucru se va ocupa Maiorul de la garnizoană, fie în hoteluri, fie la persoane particulare.

Reclamațiile pentru cazare trebuiau adresate biroului de la Cerc, iar pentru mâncare căpitanului director de la Cerc, la hotelul Carol, bulevardul Elisabeta. Cercul va începe să funcționeze pe 30 decembrie 1918.

3.6. Ordin privind îmbarcarea trupelor în portul Constanța

La 19 decembrie 1918, locotenent colonel Bonneau, pentru evitarea unor evenimente pe timpul îmbarcării trupelor în portul Constanța a emis un ordin cu următorul conținut:

-Referitor la asigurarea cu alimente șeful garnizoanei va transmite celor interesați date referitoare la numărul de zile de alimente care vor fi asigurate ofițerilor și trupei (pe timpul traversării și debarcării) precum și ustensilele și obiectele necesare hrănirii;

-Organizarea detașamentului se va face astfel încât toți ofițerii să fie încadrați cu sarcini precise, astfel încât disciplina la bord să fie riguroasă, având în vedere că un accident pe mare este oricând posibil;

-Se va destina un ofițer care va asigura repartiția cabinelor pentru ofițeri și trupă, după executarea unei recunoașteri riguroase a navei, în deplin accord cu comandantul navei:

-Serviciul de Sănătate Marină sau din oficiu Serviciul de Sănătate de pe Uscat va trebui să asigure aprovizionarea medicamentelor indispensabile pe timpul misiunii:

-Ambarcarea personalului se va face după întocmirea unui formular în trei exemplare, care va fi depus la biroul conducerii portului, înaintea îmbarcării, de către corpul care va ordona punerea detașamentului în mișcare. Formularul va cuprinde reguli stabilite de către compania care administrează nava, care vor fi obligatoriu de respectat de personalul îmbarcat.

3.7. Măsurile pentru îmbunătățirea situației sanitare

Situația sanitară precară pe care au găsit-o trupele franceze a fost semnalată de locotenentul colonel Bonneau, comandantul forțelor franceze din Dobrogea, în scrisoarea deosebit de tăioasă pe care o înaintează prefectului județului Constanța, la 26 aprilie 1919.

„Transmițându-vă raportul atașat al Biroului de Igienă al orașului, am onoarea să vă atrag atenția asupra următoarelor puncte:

Bolile epidemice sunt în creștere ușoară. Noile cazuri constatate par să fie generate de nerespectarea măsurilor profilactice obligatorii. Pentru a combate această tendință, Consiliul de Igienă propune noi măsuri cu care sunt de acord / pe care le sprijin, și pe care vi le prezint, rugându-vă să interveniți pe lângă serviciile municipale pentru ca aplicarea lor să fie strictă și completă.

Se decisese în special că Primăria va furniza 4/5 din combustibil, necesar bunei funcționări a băilor moderne. Promisiunile nu s-au concretizat. Unitatea nu funcționează decât foarte neregulat, de unde relaxarea în deparatizarea populației civile și, astfel, creșterea cazurilor de tifos.

Pentru a evita o extindere rapidă a bolii, este urgent ca Primăria să își respecte angajamentele și să controleze mai eficient deparazitarea populației sărace.

Pe de altă parte, am onoarea să vă cer să interveniți pe lângă Poliția locală astfel încât controlul bolilor venerice să fie efectuat mai serios. Sancțiunile trebuie să fie aplicate tuturor prostituatelor care nu se supun vizitei medicale obligatorii.

Nu aș insista mai mult asupra acestei chestiuni care afectează atât de mult sănătatea trupelor aflate la ordinele mele, și în același timp care interesează salubritatea generală a orașului. Dacă nu se iau măsuri foarte riguroase de către poliție, mă voi vedea obligat să fac ca acest control să fie exercitat de către medicii militari francezi.

În final, am onoarea să vă rog să interveniți pe lângă primar astfel încât curățenia străzilor să fie făcută mai activ. Ar fi de altfel de dorit să se satisfacă în întregime numeroasele solicitări care au fost adresate până aici la Primărie pentru golirea latrinelor militare. Promisiunile făcute rămân fără efect, iar focarele de infecție cresc chiar în momentul apropierii căldurilor mari, ceea ce le face și mai periculoase.”³¹

Același ofițer francez semnala primarului Constanței situația total necorespunzătoare a modului în care se executa curățenia în oraș.

„Am onoarea să vă confirm întâlnirea noastră recentă referitoare la funcționarea deficitară a Serviciilor de salubritate de la Constanța.

Trotuarele și străzile nu sunt măturate, se adună grămezi de gunoarie, ediculele nu funcționează. Această stare de lucruri compromise și mai mult igiena populației și trupelor; vă rog să dați dispoziții de îmbunătățire a situației.

Știu că vă lipsește atât personalul, cât și mijloacele de transport, dar cred că știu că în oraș există multe persoane fără ocupație. Angajarea lor mi se pare indicată, iar munca lor ar face rost de resurse care le-ar ameliora situația materială.

Din punctul meu de vedere, sunt dispus să vă ajut în sarcina dvs dificilă și cu ajutorul personalului și materialelor militare. Vă rog să îmi spuneți în ce condiții aș putea să fac să coopereze mâna de lucru militară în sprijinul curățeniei și salubrității orașului. Îl invit pe șeful Garnizoanei să se întâlnească cu dvs pe acest subiect.”³²

3.8. Diverse

Primăria Constanța a organizat la 28 ianuarie 1919, primirea generalului H.M. Berthelot, care în drumul său spre Odesa, urma să facă o scurtă escală la Constanța. Pentru buna desfășurare a evenimentului, în zilele de 26 și 27 ianuarie 1919, primăria Constanța, prin Serviciul Tehnic Comunal, a luat măsuri pentru îndepărtarea zăpezii pe itinerarul de deplasare al înaltului oaspete - Gară, strada Carol, Piața Independenței, Port. Pe acest traseu au fost dispuși cetățenii mobilizați prin afișele postate în întregul oraș și toți elevii constănțeni. Aceștia vor avea asupra lor drapele, românești și franceze, distribuite de autorități.

La 28 ianuarie 1919, generalul H.M. Berthelot, însoțit de trei ofițeri, a plecat din București la miezul nopții, a ajuns la Fetești la ora 09:00, a trecut Dunărea pe bac, ajungând la Constanța cu trenul în jurul orei 16:30.

³¹ Remus Macovei, *Ocupația militară a Dobrogei de către Puterile Aliate. Reinstalarea autorităților românești în Dobrogea. Noiembrie 1918 - Decembrie 1919*, Ed. Next Book, Constanța, 2018, p. 52.

³² *Ibidem*, p. 53.

Generalul a fost întâmpinat la gară de Prefectul Județului, Primarul Constanței, oficialități locale și comandantul militar francez al Dobrogei, locotenentul colonel Boneau. Întreaga populație a orașului, mobilizată de autoritățile locale a salutat cu un entuziasm de nedescris pe „*neînvinsul apărător al dreptății*,” cetățenul de onoare al neamului românesc.³³

În anul 1919 unitățile franceze din Constanța au fost antrenate în revolta flotei Mării Neagre, contaminată de ideile bolșevice. Pe contratorpilorul „*Protet*” a avut loc un complot bolșevic, iar pe vasele „*Jean Bart*” și „*France*” marinarii au cerut să fie duși în Franța.³⁴ În aceste condiții guvernul român a ordonat autorităților locale să colaboreze cu comandamentul aliat pentru anihilarea organizațiilor revoluționare existente pe teritoriul Dobrogei, ale căror manifeste în limba română, bulgară și turcă erau răspândite în satele și comunele din zonă de către comuniști. Prefectul Județului Constanța era îngrijorat de „*diferitele încercări de propagandă revoluționară și bolșevică, mai ales că ea a început să prindă și în mijlocul trupelor franceze.*” Lucrurile s-au agravat, astfel încât în luna martie 1919, militarii francezi n-au mai putut fi îmbarcați decât sub amenințarea mitralierelor, alți rebeli fiind dezarmați, puși sub pază severă a santinelor din armata colonială și apoi îmbarcați pentru o destinație necunoscută.³⁵

Regimentul 61 Infanterie va părăsi Dobrogea în aprilie 1919.

**THE MILITARY ACTIONS OF 61-ST FRENCH INFANTRY
REGIMENT ON DOBROUDJA. DECEMBER 1878-JUNE THE 1-ST
1879**

-abstract-

Key Words: Dobroudja, Allied Powers, The French troops, the 61-st Infantry Regiment.

During November 1878 - December 1879 Dobroudja was under the occupation and control of the Allied Powers. The main goal of this military occupation according to the request to general Berthelot was to ensure the order during the installation of Romanian civilian authorities in Dobroudja, under the control of the Allied Troops.

The 61-st Infantry Regiment military occupied The old Dobroudja between December 1878-June 1879. The French troops will develop in the

³³ S.J.C.A.N. - Fond Primăria Constanța, Dosar 7/1919, pag. 6.

³⁴ Radu Rosetti, *op. cit.*, p. 351.

³⁵ Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *Istoria Dobrogei*, Editura Ex Ponto, Constanța, 1998, p. 414.

Northern Dobroudja as follows: in Tulcea at November the 24-th/ December 1918, in Cernavoda between November the 29-th/ December the 11-th 1918 in Constanta between November the 28-th/ December the 10-th 1918, and in Medgidia between November the 30-th/ December the 13-th 1918

On December 2/15 1918 the 61-st Infantry Regiment and in Constanta between nt was having two batallions and a n Engineers company in Constanta and one battalion in Cernavoda-Medgidia-Tulcea.

The commandand in charge of the French troops in Dobroudja, Lt. col. Bonneau was having a an equal behaviour towards the Romanians and Bulgarians. There were signaled worrying acts in the Bulgarian villages where the inhabitants were having weapons and ammunition left over there by the Bulgarian army hen retreating. They even try to push away the establishing of the Romanian authorities

This way in the villages Inan Cisme (Fantanele), Toxov (Grădina), Potur (Panduru), Hamangia (Baia), Casapchioi (Sinoe), Gargalic (Corbu) and Esechioi the intervention of the Romanian gendarms and French troops was necessary.